

RÓZSA SÁNDOR 1848-BAN NAGYBECSKEREKEN

N É M E T H F E R E N C

Kossuth Lajos 1848. szeptember 24-én kezdődött alföldi toborzójátja során ezreket mozgósított a szabadságharc ügye érdekében. Tüzes beszédei nyomán önkéntes felkelőcsapatok létesültek. 1848 októberének elején a táborokban a népfelkelők száma már 12 000 főre duzzadt. Akkortájt szükség volt szinte minden emberre, minden igaz hazafira. A közös veszély közös zászló alá vonta a honfiakat. A betyárvilág is megmozdult az Alföldön: Rózsa Sándor, a betyárfejedelem, amnesztia fejében Kossuthnak ígért „150 felszerelt lovassal szolgálatot az ellenség ellen”. Ajánlatát, Küllös Imola szerint (*Betyárok könyve*, Budapest, 1988) egy Hunyadi-szabadcsapatbeli százados továbbította a népfelkelőket toborzó Kossuthnak. Kossuth a kérést Hódmezővásárhelyen azonnal meg is vitatta a megye illetékeseivel, akik az ötletet támogatták, mert „úgy gondolták, jó stratégiát nyernek a betyárvezér személyében, akit 11 éven át nem tudtak a pandúrok kézre keríteni, s a délvidéki megyéket fenyegető szerbek ellen – kiváló terepismerte folytán – hasznos lehet”. Ilyen megfontolásból írta alá, mint országos teljhatalmú kormánybiztos 1848. október 3-án Hódmezővásárhelyen az „országos érvényű bűnbocsánati hirdetményt”, illetve amnesztialevelet. A feltétel az volt, hogy Rózsa Sándor „a törvényhez és erkölcsiséghez állhatatosan megtérjen és fogadása szerint 150 fegyverzett lovassal magát a seregvezér rendelkezése alá adja és bocsássa”. Kossuth az amnesztialevél kézbesítését Jókaira bízta, aki azt nem személyesen, hanem Lukácsy Károly őrmester révén juttatta el Rózsa Sándornak. Ezt követően a betyárvezér, cimboráival együtt, viszonylag rövid időn belül hadba vonult. Kossuth *Hírlapjának* 1848. október 19-ei tudósítása már szegedi bevonulását ecsetelte, amely nem kis érdeklődést keltett: „Minden lépten tenger nép követé, ki-ki

óhajta látni a vidék egykori rettegőjét. Kik láták, azt mondják, hogy külseje korántsem valami csodaszzerű.”

Az idő tájt jelent meg a legendás, amnesztiált betyárvezérről az első ponyvafüzet is. Viselt dolgait Putnoki József szedte versbe, aki a többi között így kísérté ki a hadba vonuló betyárokat: „Egybegyűltek a csatára, / Áldást kértek zászlójukra; / Teljesült a kívánatok: / Mert zászlójuk megáldatott. // Sok nép kísérté el őket, / – A megtért nagy bűnösöket – / Engedje a mennynek Ura, / Győztesen térjenek vissza!”

Attól eltekintve, hogy Rózsa Sándor már hadba vonulásakor legendás alak volt, igencsak megoszlottak a vélemények amnesztiáját illetően, sőt egyes nemzetőrök sértőnek is vették, hogy „egy gaz rabló segedelmére” szorultak. S amilyen ellentmondásos hatást váltott ki az amnesztia, olyannyira ellentmondásos volt később Rózsa Sándor és csapata harci teljesítményének értékelése is. Békés István (*Magyar ponyva pítaval*, Budapest, 1966) helyesen szögezi le, hogy „ahány korabeli forrás, ahány későbbi kútfő, annyiféle leírást, értékelést olvashatunk Rózsa Sándor szabadcsapatának negyvennyolcbeli magatartásáról. Summázva a tényanyagot, s lehántva róla az ellentétes indulatok mázait, azt kétségtelenül megállapíthatjuk, hogy a pörge kalapos, lobogós sötétkék ingbe, gatyába, ugyanilyen színű rövid posztódolmányba, fehér szűrbe öltözött, huszárkarddal, két-két pisztollyal s drótfonatú, suhogós, ólomgomb-csapójú karikással felfegyverzett betyárgerillák a délvidéki harcokban derekasan helytállottak”.

Szegedről lefelé jövet Rózsa Sándor 1848. október 28-án csapatával a délvidéki hadak egyik gócpontjára, Nagybecskerekre érkezett. Ugyanis, mint Vetter emlékirataiban olvassuk, „lovascapatával Nagy-Becskerekre osztatott be, ahol a körülményekhez képest fölhasználandó és neki kellő foglalkozás adandó”.

Bodó János írja (*Torontál*, 1913. május 10.), hogy „miután fegyverzetük nemigen volt, annak kiegészítése végett Nagybecskerekre, a bánáti seregek székhelyére lettek küldve. 1848. október 28-án voltak városunkban. Rónay Móric, a vármegye első alispánja Kiss Ernő tábornokot, mint a hadak parancsnokát meg is kereste »tudósítván afelől, miszerint valami Rózsa nevű vezérlete alatt ma fog ide Becskerekre megérkezni Szegedről egy 150 főből álló lovascsapat«.

Bevonulásuk a városba látványosság volt. Tüzes lovaikon (ezekről »kellően« gondoskodtak!) hetykén ültek a délibábos rónák kék inges vitézei. Élükön Rózsa Sándor lovagolt aranyárga (ez volt a betyár kedvenc lószíne) gyönyörű paripáján. Pirosra festett, mosolygós dicsvágy ott ült orcáikon. Pörge kalapjuk a jobb szemükre vágva, félvállon a karikás, amellyel »kiverik az ellenséges lovas szemét, vagy hurkot dobnak a nyakába, és úgy rántják le a nyeregéből«.

Becskerekre érkezésük nem kis érdeklődést váltott ki a polgárság körében, míg ugyanakkor ott nem minden tiszt rokonszenvezett vele. Kalapis Zoltán

(Rózsa Sándor Bánátban, *Magyar Szó*, 1991. X. 22–26.), aki igen behatóan térképezte fel a betyárvezér délvidéki ténykedését, becskerekai bevonulásával kapcsolatosan idézi Vetter Antal egykori honvédezredes (a későbbi honvéd altábornagy) emlékiratait, aki erről az alábbiakat jegyezte fel:

„Minthogy Kiss Ernő tábornok időközben még távol volt, reám hárult a kellemetlen feladat, hogy a különös segédcsoport fölött mindjárt megérkezése után rendelkezzem. (. . .) Rózsa Sándor egész bandájával beköszöntött Nagy-Becserekre. Éppen valami kémszemléről tértem vissza a városba, midőn egy tiszt jött szemközt, s tudatta, hogy Rózsa Sándor százharminc emberével megérkezett Nagy-Becserekre, bevonult, és a piacon felállva várja további rendelkezésemet.

Képzelteti, milyen kellemetlenül érintett engem és kíséretemet e hír. Sebes vágatva mentünk a városba, csakhogy mielőbb megszabaduljunk a jómadaraktól.

A főpiacra érve már talpon találtuk az egész népet, amely a sajtáságos szabadsághősöket nagy érdeklődéssel, de mégis oly biztos távolságból nézegette, melyből legjobban kitűnt, hogy fél és irtózik tőlük.

Mihelyt az irodába értem, rögtön kiállítottam a parancsot, melynek értelmében Rózsa Sándor köteles az övével együtt az Opoval külvároson kívül szabad ég alatt tanyáznia, megebédelni, s még ugyanazon napon a mellékelt menetrend szerint folytatni az utat Versec felé, Damjanich ezredes hadosztályához. Kevés vártatva hadsegédem jelentette, hogy Rózsa Sándor kapitány az előszobában vár, hogy magát bemutassa. Állásomnál fogva nem vonhattam ki magam a találkozás alól. Meg kell vallanom, hogy e hírkedt egyén külsejét illetően csalódtam, amennyiben eltekintve a szokatlanul dús fegyverzettől, egész külsején semmit sem találtam, ami rablóra emlékeztetett volna.

(. . .) Az egyedüli dolog, amit neki mondtam, az volt, hogy tartózkodjék a rablástól, fosztogatástól és gyűjtogatástól, mégpedig személyes felelősség terhe alatt, minthogy a haditörvények e vétkeket rögtönítélő bíróság elé utalják és halállal büntetik.”

Rózsa Sándor csapata a továbbiakban Nagybecskerekéről Versec felé vette útját. Bodó János pontosítja is, hogy „alispán intézkedésére Zichydorff-ra lettek irányítva, miután e sokat veszélyeztetett helységnek kevés lovassága volt”.

Az első csatában 1848. november 9-én vettek részt. Erre a Versec környéki Strázsán (Temesőr) került sor, amikor is Damjanich, hajnalban hétszáz katonájával megtámadta Strázsát, hogy „a Fehértemplom és Versec közötti összeköttetést biztonságossá tegye”. A csatában a „veressipkás” 9., a „fehér-tollas” 3. honvéd zászlóalj és a Würtenberg-huszárok mellett Rózsa Sándor szabadcsapata is részt vett, méghozzá oly módon, hogy a kelepcébe került ellenség között nagy mérsárlást rendeztek. Vetter tábornok meg is róttá Damjanichot a kegyetlenkedésért, ugyanis az 1200 védőből 673-an estek ál-

dozatul (*Az 1848–49. évi forradalom és szabadságharc története*. Szerkesztette Hermann Róbert. Budapest, 1996). Bodó János szerint „Rózsa Sándor maga a csatában ötöt lőtt agyon, hetet levágott, és ahol a legveszedelmesebb volt, ott volt a csapatja”. Hogy voltak-e ott túlkapások vagy sem, arról lehetne ugyan vitatkozni, ám az mindenképpen tény, hogy Vetter hivatalos jelentésében megdicsérte Rózsaékat, később egyik 1848. december 15-én kelt „hirdetményben” pedig Kossuth is megerősítette amnesztiáját, hangsúlyozva „azon vád alaptalanságát is, mintha strázsai (lagersdorfi) csata alkalmával tilos kicsapongásokat követett volna el”. Pedig még a Borovszky-féle Temes megye monográfiában is tényként olvassuk Homokdiódnál, hogy „1848. november 9-én, a honvédeknek a szerbek fölött Strázsánál kivívott diadala után, a Rózsa Sándor-féle szabadcsapat támadta meg a helységet, s a lakosokat kirabolta”. Ugyancsak más helyütt olvassuk a szakirodalomban, hogy 1848. november 17-én „Rózsa Sándor csapata Asbóth Lajos utasítására Ezeres lefegyverzésére indul, de a parancs ellenére feldúlja a falut, s 36 embert megöl”.

Küllős Imola helyesen állapítja meg, hogy „a betyárcsapat valószínűleg nem sokáig bírta a hadi fegyelmet”. 1848 végén, 1849 elején feloszlott. Egyesek beálltak honvédeknek, mások meghúzódtak a tanyákra. Ezzel Rózsa Sándornak és cimboráinak szereplése a szabadságharcban hivatalosan véget is ért. Azt követően újra félt, rettegett tőlük az Alföld . . .

Rózsa Sándor a kufsteini börtön udvarán